

บทที่ 1

ความเป็นมาโครงการศึกษาวิจัยข้อมูลชุมชนจังหวัดภูเก็ต

หลักการและเหตุผล

มูลนิธิชุมชนภูเก็ตเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ไม่ได้แสวงหาผลกำไร หรือผลประโยชน์ทางการเมือง หรือเพื่อเหตุผลทางศาสนาใดๆ แต่มูลนิธิชุมชนภูเก็ตจัดตั้งขึ้นมาเพื่อ ตัวกลางในการระดมทุนจากผู้บริจาคและแหล่งทุนต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในโครงการพัฒนาและการแก้ปัญหาของชุมชนในจังหวัดภูเก็ต

กระบวนการดำเนินงานของมูลนิธิชุมชนภูเก็ตจะมีการจัดหาบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญที่มีจิตอาสาเข้ามาร่วมในการให้คำแนะนำแก่ชุมชนและบริหารโครงการตามความต้องการของผู้บริจาคและแหล่งทุน พร้อมสร้างระบบในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานโครงการเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า โปร่งใส สามารถสนองตอบต่อความต้องการที่แท้จริงในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน และสอดคล้องกับความประสงค์ของผู้บริจาคและแหล่งทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากมูลนิธิเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เพื่อให้การดำเนินงานในการสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนเกิดประสิทธิผลสูงสุด ทางมูลนิธิชุมชนภูเก็ตจึงมีแผนงานที่จะ ศึกษาวิจัยข้อมูลชุมชนของจังหวัดภูเก็ตขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การกระจายทุนขององค์กร ตลอดจนใช้เผยแพร่แก่หน่วยงาน องค์กรและชุมชนในพื้นที่เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

กลุ่มทีมงานที่ปรึกษาพัฒนาศักยภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการและนักปฏิบัติ ผนึกอภิสระที่รวมตัวกันเพื่อให้คำปรึกษาและความรู้ด้านวิชาการแก่หน่วยงาน องค์กรพัฒนาและชุมชน ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการศึกษาวิจัยดังกล่าว ดังนั้นทางกลุ่มฯจึงได้จัดทำข้อเสนอโครงการศึกษาวิจัยข้อมูลชุมชนจังหวัดภูเก็ตขึ้น เพื่อนำเสนอคณะกรรมการมูลนิธิชุมชนภูเก็ตเพื่อพิจารณาและใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

1. เพื่อสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลชุมชนในขอบข่ายประเด็นงานพัฒนาที่มูลนิธิชุมชนภูเก็ตต้องการมีส่วนร่วมพัฒนากับชุมชนและหน่วยงานพันธมิตรในท้องถิ่น
2. เพื่อวิเคราะห์และประเมินความต้องการที่แท้จริงและเร่งด่วนของชุมชนอันเป็นข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางให้มูลนิธิชุมชนภูเก็ตจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานการกระจายทุนสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

3. เพื่อใช้เป็นข้อมูลเผยแพร่แก่หน่วยงาน องค์กรพัฒนาและชุมชนสำหรับใช้เป็นข้อมูลอ้างอิง ในการดำเนินงานและเป็นการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงและกิจกรรมของมูลนิธิชุมชนภูเก็ตให้ สาธารณชนได้รับทราบ

ขอบเขตการดำเนินงาน

1. พื้นที่การดำเนินงาน: จะดำเนินงานสำรวจและศึกษาข้อมูลชุมชนในเขตพื้นที่ 3 อำเภอของ จังหวัดภูเก็ตได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกลาง และอำเภอกะทู้
2. เนื้อหาการวิจัยจะครอบคลุมใน 7 ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในจังหวัดภูเก็ต ได้แก่
  - ด้านการศึกษาสำหรับเด็กและผู้ใหญ่
  - ด้านศิลปและวัฒนธรรม
  - ด้านสถาปัตยกรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
  - ด้านการป้องกันสาธารณภัย
  - ด้านอนามัยและสาธารณสุข
  - ด้านสิ่งแวดล้อม
  - ด้านเด็กและเยาวชน

วิธีการดำเนินงาน

- ศึกษาเอกสารและออกแบบโครงการ
- ออกแบบเนื้อหา วิธีการ และเครื่องมือในการสำรวจ/ศึกษาข้อมูล
- การวางแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานต่างๆ
- การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่
- การจัดหมวดหมู่ และศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล
- นำเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัย
- ปรับปรุงและส่งรายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือการศึกษาวิจัย

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเบื้องต้นได้รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสาร web site และงานการศึกษาวิจัยต่างๆของจังหวัดภูเก็ต ที่มีหน่วยงานและนักวิชาการจัดทำไว้แล้ว เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของภูเก็ตประกอบด้วย ประวัติ

ความเป็นมา ขนาดพื้นที่ ขนาดพื้นที่และอาณาเขตการปกครอง ลักษณะภูมิประเทศ การปกครอง ประชากร เศรษฐกิจ สังคม การคมนาคมและโครงสร้าง พื้นฐาน และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เพื่อให้สามารถเข้าใจองค์ประกอบความเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นเบื้องต้นได้ หลังจากนั้น จึงศึกษาข้อมูลจากเอกสารในเชิงลึกเพื่อให้เห็นโครงสร้างและรายละเอียดในประเด็นที่จะศึกษาทั้ง 7 ประเด็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ทีมที่ปรึกษาโครงการ เพื่อให้ผลการศึกษาที่ได้รับมีความถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพชุมชนจังหวัดภูเก็ตที่มีลักษณะพิเศษกว่าท้องถิ่นอื่นๆ จึงได้มีการประสานขอความร่วมมือจากนักวิชาการในท้องถิ่นมาร่วมให้คำปรึกษาและสนับสนุนข้อมูลในการศึกษาวิจัยในบางด้าน ได้แก่
  - ด้านการศึกษาสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ที่ปรึกษาได้แก่ อาจารย์ ดำรัส สีหวิระชาติ
  - ด้านศิลปวัฒนธรรม ที่ปรึกษาได้แก่ อาจารย์ ฤดี ภูมิภูถาวร
  - ด้านสถาปัตยกรรมและแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่ปรึกษาได้แก่ อาจารย์ ฤดี ภูมิภูถาวร
  - ด้านการป้องกันภัยสาธารณะ ที่ปรึกษาได้แก่
  - ด้านเด็กและเยาวชน ที่ปรึกษาได้แก่ อาจารย์ ดำรัส สีหวิระชาติ
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก(Dep interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เป็นผู้มีความรู้ในแต่ละประเด็นที่ศึกษานั้นๆจำนวน 35 คน โดยเริ่มต้นจากบุคคลที่ที่ปรึกษาแนะนำ แล้วจึงใช้เทคนิคการแนะนำต่อ(Snow ball) ไปยังผู้ให้ข้อมูลท่านอื่นๆต่อไปจนได้ข้อมูลครบตามต้องการ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่ใช้จะครอบคลุมในประเด็นสำคัญคือ สถานการณ์สำคัญในแต่ละด้านที่ศึกษา ปัญหาที่พบ/สาเหตุ และผลกระทบ วิธีแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ ความท้าทาย ทูทางสังคม ที่มีอยู่ในภูเก็ต และความต้องการพัฒนาในอนาคต นอกจากนี้ยังมีการออกแบบคำถามพิเศษสำหรับด้านศิลปและวัฒนธรรมและการศึกษาโดยในส่วนศิลปวัฒนธรรมใช้เพื่อสัมภาษณ์ผู้รู้และตัวแทนชุมชนต่างๆเกี่ยวกับ ประเภทวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน สถานภาพปัจจุบัน และการดำรงอยู่ของและภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นภูเก็ตในปัจจุบัน และด้านการศึกษาใช้สัมภาษณ์ครูและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 200 คน
4. การสนทนากลุ่มย่อย(Focus group discussion) เป็นการจัดสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนกลับไปกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้านที่ศึกษา เพื่อร่วมให้ข้อมูลและร่วม วิเคราะห์

สถานการณ์ ปัญหา และหาทางออก ของการพัฒนาาร่วมกัน โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยใน 4 ด้านได้แก่

- ด้านการศึกษาเด็กและผู้ใหญ่ จัดสนทนากลุ่มย่อยสำหรับ เด็กที่เป็นเด็กกิจกรรมในโรงเรียน
- ด้าน อนามัยและสาธารณสุข จัดสนทนากลุ่มย่อยสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
- ด้านสิ่งแวดล้อม จัดสนทนากลุ่มย่อยสำหรับกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าชายเลนในชุมชนแออัด
- ด้านเด็กและเยาวชน จัดสนทนากลุ่มย่อยสำหรับกลุ่มสภาเด็กและเยาวชน และเยาวชนที่ชอบเที่ยวกลางคืนและนักศึกษาอยู่ด้วยกันเป็นระหว่างเรียน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิค FEAR and HOPE กล่าวคือ การวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อการค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชน สาเหตุ และผลกระทบ หลังจากนั้นการศึกษาโครงการและกิจกรรมต่างๆที่ได้มีการดำเนินการมาทั้งรัฐและเอกชน การศึกษาความต้องการของคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้านการศึกษา และการวิเคราะห์ช่องว่างในการแก้ไขพัฒนาที่เหลืออยู่ที่ทางมูลนิธิชุมชนภูเก็ตจะสามารถเข้าไปดำเนินงานสนับสนุนได้

ความท้าทายในการศึกษา

ความท้าทายในการศึกษาวิจัยข้อมูลชุมชนจังหวัดภูเก็ตที่ทีมงานวิจัยค้นพบคือ

1. ประเด็นที่ศึกษามีหลายประเด็นก่อนและค่อนข้างกว้างขวาง ซึ่งต้องใช้ข้อมูลสนับสนุนในการวิจัยมาก ทีมผู้ศึกษาวิจัย จึงต้องมีกำหนดมิติความลึกในการศึกษาให้เหมาะสมกับระยะเวลาและขอบเขตงานที่รับผิดชอบ
2. ภูเก็ตมีวัฒนธรรมแบบผสมผสานและการดำรงชีวิตของประชาชนที่มีความแตกต่างแตกต่างจากจังหวัดอื่นในภาคใต้ทำให้ต้องใช้เวลาในการศึกษาบริบทของชุมชนก่อนพอสมควร และจำเป็นต้องแสวงหาบุคลากรในพื้นที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานในฐานะที่ปรึกษาโครงการในแต่ละด้านเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด
3. การแสวงหาแหล่งข้อมูลต่างๆก็ค่อนข้างมีความยากลำบากเนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนเมืองและประชาชนต่างมีภารกิจในการประกอบอาชีพ และไม่มีเวลาในการให้ข้อมูลได้มากนักซึ่งเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้การจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยไม่สามารถทำได้อย่างครอบคลุมทั้งหมดทุกประเด็นต้องกลับมาใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแทน